

RABINDRANATH THAKUR – HIKOYA USTASI (RABINDRANATH THAKUR - MASTER OF STORIES)

Nizomova Ismigul

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat

o'zbek tili va adabiyoti universiteti

4-kurs talabasi

ismigulgull88@mail.com

Annotatsiya: Adabiyotning turli janrlarida ijod qilgan hindistonlik buyuk shoir, yozuvchi, bastakor va taniqli jamoat arbobi Robindranath Thakur shaxsiyati bizga adib asarlaridan ma'lum va mashhur. Ushbu maqolada ijodkorning adabiyot tarixida tutgan o'rni, asarlarining inson ma'naviyatiga ta'siri haqida fikr yuritiladi. Adib qalamiga mansub "Shubha" hikoyasi tahlilga olinadi va fikr-mulohazalar bildiriladi.

Kalit so'zlar: Robindranath Thakur, "Shubha", hikoyasi, lirizm, falsafiylik, psixologik tahlil.

Аннотация: Общеизвестна и популярна личность великого индийского поэта, писателя, композитора и общественного деятеля Робиндраната Тхакура, писавшего в различных жанрах литературы. В данной статье рассматривается роль художника в истории литературы, как мастер рассказов и влияние его произведений на духовность человека. Проанализирован и сделан комментарий по рассказу «Шубха».

Ключевые слова: Робиндранат Тхакур, Сомнение, рассказ, лиризм, философия, психологический анализ.

Annotation: The personality of the great Indian poet, writer, composer and public figure Robindranath Thakur, who wrote in various genres of literature, is well-known and popular. This article discusses the role of the artist in the history of literature, as a master of stories and the influence of his works on human spirituality. Analyzed and commented on the story "Shubha".

Key words: Robindranath Thakur, Doubt, storytelling, lyricism, philosophy, psychological analysis.

Kirish. Adabiyot tarixida R.Thakur ijodi o'zining salmoqligi va o'zida milliy-istiqlol g'oyalarini ifodalashi bilan qadrlil va qimmatlidir. Adib ijodining aksariyat qismining xarakterli jihati ham aynan Hind va Bengal xalqlarining ingliz mustamlakalariga qarshi olib borgan milliy-ozodlik kurashi tasvirlariga bog'ishlanganligi bilan izohlanadi.

Hind adabiyotini o'zining romanlari, she'rlari bilan bezab turgan adibning asarlari jahonning ko'plab tillariga tarjima qilingan. Maxatma Gandi, Javoharlar' Neru, Romen Rollanlarning Thakur ijodi haqidagi fikrlari ko'pchilikka tarixdan ma'lum.

Mavzu tadqiqi. Robindranath Thokur asarlari tahliliga oid dastlabki tadqiqotlar XX asr boshlarida hassos ijodkorlar Cho'lpon, Abdurauf Fitrat tomonidan amalga oshirilgan. Keyingi tadqiqotlar esa To'xtasin Jalolov faoliyati bilan chambarchas bog'liq.

R. Thakur yoshligidan Yevropa adabiyoti durdonlarini sevib o'qiydi. Shelli, Braun, Kitsa, Hyote, Dante, Petrarka asarlarini o'qib, so'z boyligi yuksalib boradi va yillar davomida o'zining ilmiy merosini yaratadi. Ushbu ilmiy merosi bilan jahon adabiyoti ixlosmandlari qalbida abadiy muhrlanib qoladi. U yuzdan ortiq hikoya, 50 ta she'r va poemalar to'plami, 12

ta roman va qissalar chop ettirgan, Shuningdek, ko'plab maqolalar, falsafiy asarlar yozgan bo'lib, bu asarlari ichida til va adabiyotga oid ilmiy maqolalari va maktab darsliklari alohida ahamiyat kasb etadi. [1. https://ru.wikipedia.org/wiki/Тагор,_Рабиндранат].

Thokur ijodida hikoyalar alohida ahamiyatga ega. Bu hikoyalar oddiy odamlarning g'am-kulfatlariga hamdardlik, xayrixohlik, ingliz mustamlakalariga, katta mansabdorlarga, politsiyaga, zamindorlarga, zolimlarga va boshqa turli-tuman tama'gar va manfaatparastlarga, munofiqlik va zo'ravonlikka qarshi nafrat hislari bilan to'lgandir. Thakur insonni ruhan ezadigan foydaparastlik, nokaslik hirsini qoralaydi. Shu bilan birga Thokur o'rta asr feodal qoldiqlarini, ayniqsa, toifaviy bo'linishlarni qattiq va rahmsiz masxaralaydi. Brahman-kohinlarni, tarkidunyochilik va soxta taqvodorliklarni fosh etadi. Bu xurofotlar iskanjasida hammadan ko'proq azob tortgan hind xotin-qizlari taqdiriga Thokur alohida e'tibor beradi. Qismati kemtik insonlarni o'z asarlarining ijobiy qahramoni qilib oladi, ularni sofdil, oliyjanob, insonparvar va o'z burchiga sodiq qilib tasvir etadi. Masalan, 1891-yilda yozilgan "Hisob-kitob" hikoyasida Thokur mustamlaka Hindistonda pul hukmronligini mahorat bilan ochib beradi. Adib ushbu hikoyada qalin baravariga erga berilgan yosh qizning fojiali taqdirini hikoya qiladi.[2. R. Tagor, Hikoyalar, 45-bet].

Halol, to'g'ri odamning muttaham va tama'girlarga qarshi kurashi "Beaql Ramkanai" hikoyasida juda yorqin ifoda etilgan. "Meros" hikoyasining bosh qahramoni- xasis chol kamoli baxilligidan aqldan ozib, mol-dunyomni abadiy asrasin deb sevimli nabirasini tiriklay oltinlari bilan ko'mib tashlaydi. "Yechilgan topishmoq" hikoyasi zamindorlarning dehqonlarni shafqatsiz xo'rashini ko'rsatib beradi.

Adibning boshqa ko'plab hikoyalarida xotin-qizlarning dilbar obrazlarini ko'ramiz. Yozuvchi bularni hamisha muhabbat va zo'r xayrixohlik bilan tasvir etib, o'quvchining diqqatini hind jamiyatida xotin-qizlar ahvoliga, tul xotinlarning fojiali taqdiriga jalb etadi.

"Daftarcha", "Shubha", "Sudya", "Opa" va boshqa hikoyalarda Thokur salaflarning, yani XX asr birinchi yarmida xotin-qizlarni feodal sarqitlaridan ozod etish uchun kurashgan bengaliyalik ma'rifatparvarlarning an'alarini davom ettiradi.

Thokur hikoyalari feodalizm va mustamlakachilikka qarshi qaratilgani shubhasizdir. Garchi bu hikoyalar ro'y-rost kurashga chaqirmasa ham, ularning obyektiv mohiyati shunga targ'ib qilishdir.

Maftunkor lirizmi va nozik psixologik tahlili bilan o'quvchilarni rom qiluvchi Thakur hikoyalari milliy adabiyotda realizmni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Adibning nasriy asarlarida erk, ozodlik, ma'rifat g'oyalari tarannum etiladi. Uning qahramonlari o'zligini tanigan, o'z millati uchun qayg'uradigan, irodasi mustahkam, aqli teran shaxslardir. Adib vatanini hur, xalqini ozod ko'rishni istaydi. Lekin buning uchun hind xalqi g'aflatdan, jaholatdan, loqaydlikdan qutulishi va mustaqillik uchun kurashishi shart, deb hisoblaydi. R. Thakur dramaturgiyasida romantik ruhdagi pyesalar, inson qusurlarini fosh qiluvchi komediyalar ustun turadi. Uning 1922-yilda yozilgan "Ozod bo'lgan oqim" pyesasi milli-ozodlik harakatining yuksalishiga bag'ishlanadi.

Adib qalamiga mansub "Shubha" hikoyasida insoniylik, ular o'rtasidagi o'zaro mehr-muhabbat, inson qadr-qiymati haqida so'z boradi. Mo'jaz hikoya orqali yozuvchi ijtimoiy hayotning nozik jihatlarini ko'rsatadi. Bag'ritosh, insoniy sifatlardan mahrum, nafs bandalari hamda ezgu tuyg'ular egasi, pokiza qalbli insonlar o'rtasidagi ixtilof va ziddiyatlar mahorat bilan tasvirlanadi.

Hind adabiyoti tarixida hikoya janriga asos solgan ijodkor "Shubha" hikoyasi orqali hayotida kemtik bor shaxslarning fojiasini mahorat bilan yoritib beradi. Jamiyat odamlarining bunday shaxslarga munosabatini keskin qoralaydi va hikoyada ularning asl mavqesini ko'rsatib beradi. Hikoya qahramoni Shubhani odamlar jamoasidan ayirib, hayvonot olamiga oshno qiladi. Endi hikoya matniga e'tibor bersak: "Shubhaning do'stlari ham bor. Ammo ular odamlar emas, og'ilxonadagi Sharbashi va Panguli laqabli sigirlar, echki va mushuklar edi.

Ular soqov qiz kabi gapira olmasalar-da, uning erkalashlarini soʻzdan yaxshiroq tushunardilar, yuzlarini uning yuzlariga surkashar, shoxlarini Shubhaning qoʻllariga asta surkab, besoʻnaqay harakatlari bilan bilan tasalli berishga urinar edilar” [3.326-b]. Demak, ushbu parchadan xulosa qilsak boʻladiki, adib jamiyatdagi baʼzi insonlarni hayvondan-da past, jaholat qariga tushgan va bu botqogʻdan chiqish yoʻllarini izlamaydigan maʼnaviyatsiz odamlar sifatida koʻryapti.

Garchi Shubha gapira olmasa-da, yozuvchi uni: “kelishgan, koʻzlari qaro, shahlo, kipriklari uzun, lablari qiz qalbida tugʻyon urgan hislarni aks ettirib gul bargiday titrab turardi”-deya tasvirlaydi. Shu oʻrinda “Islom” dinining muqaddas kitobi “Qurʻoni karim” ning “Haj surasi” 46-oyatiga eʼtiborimizni qaratsak:

فَالْبَصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ

Oyatning tarjimasini: Axir yer yuzida aylanib yurmaydilar, toki qalblar ila aql yuritsalar, quloqlari ila eshitsalar. Zero koʻzlar koʻr boʻlmas, siynalardagi qalblar koʻr boʻlur [4.72-b].

Thakur hikoyada jamiyat va uning aʼzolarini haqiqatni anglamaydigan, toʻrt muchasi sogʻ boʻlgan-u, siynadagi qalblari nosogʻlom insonlar sifatida tasvirlaydi.

Adib “Shubha” hikoyasi qahramonlari orqali jamiyatdagi shaxslarning oʻzaro munosabati, bir-birini tushunishdagi ziddiyatlarni mohirona tasvirlaydi. Odamlarda zabon bor, lekin ularda insoniylik xislatlarini, ezgu va samimiy tuygʻularni ifodalab bera oladigan qalb yoʻqligini bir karra eslatadi. Hikoya bosh qahramoni Shubha garchi tabiatan soqov boʻlib hayot kechirayotgan boʻlsa-da, uning qora koʻzlari soʻzga muhtoj emas edi: ular xuddi yurakning oʻzini ifoda etadilar: uning tuygʻulari goh alanglanib, goh zaif miltillaydi, goh yolqinlanib ketib, goh horgʻin soʻnadi, goh botayotgan oydek osuda boqib, goh osmon gumbazini yoritib oʻtgan chaqmoqdek porlaydi. Kimki soqov boʻlib tugʻilsa, unda til vazifasini titroq lablar bilan koʻz bajararkan (3.332-b)

Adib hikoyada Hindistondagi ijtimoiy turmushning oʻziga xos tartiblarilari ham yoritib beradi. Qizlarni sep-sarpo bilan uzatish, kelinga mos kuyov topish kabi. Shubhaning turmushdagi hayoti nikohni bekor qilish va erining ikkinchi dafʼa ancha eʼtibor bilan faqat koʻzini emas, quloqlarini ham ishga solib, boshqa-tili bor qizga uylanishi bilan yakunlanadi va bu oʻqirmanni qaygʻuga soladi. Shubhaning keyingi taqdiri maʼlum emas. Hikoya qahramoni qalbida tutib boʻlmas, gʻayri insoniy bir faryod bilan yakka qoldiriladi. Hikoyani sinchkovlik bilan oʻqigan kitobxonda bir-biriga zid keladigan fikrlar paydo boʻlishi tabiiy. Shubhaning ota-onasi qizi garchi soqov boʻlsa-da uni yaxshi koʻrishi, ayniqsa, otasining hamma qizlaridan koʻra kichigi Shubhani koʻproq suyushi aytiladi. Ona farzandi zabonsizligidan nomus qilsa, endi oʻzingiz xulosa qilavering.

Xulosa. Thakurning ushbu hikoyasi jamiyatdagi badʼfel odamlar, ularning niyatlari qurboniga aylanayotgan, hayotidagi bir kemtik tufayli butun umrini baxtsizlikda oʻtkazishga mahkum qilingan pokiza qalb sohibasining kechinmalarini, uning fojiasini siz-u bizga anglatadi. Inson haq-huquqlarini toptagan, ularni bir kasalligi yoki boshqa ayb-u nuqsoni sababli odamlar orasidan yakkaltish qattiq tanqid qilinadi. Abdulla Qahhor taʼbiri bilan aytganda: “Odamning chiqiti boʻlmaydi” (3.334-b).

Thakur qalamiga mansub qaysi bir hikoyani oʻqimaylik, har birida insoniylik, mehr-shavqat, ezgulik, hamiyatlilik kabi ulugʻ fazilatlariga daʼvat borligini payqaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/Тагор,_Рабиндранат.
2. Rabindranat Thakur. Hikoyalar. T. “Sharq”, 2006. – 272 b.
3. Olimov S. Adabiyot 8-sinf uchun darslik. / S. Olimov, S. Ahmedov, R. Qoʻchqorov. - Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi nashriyot- matbaa ijodiy uyi, 2019, - 352 b.
4. Аловуддин Мансур. Куръони Азимнинг мухтасар тафсири, 2 китоб, Т.: “Movarounnahr”. 2019. - 992 б.